

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІОТЕХНОЛОГІЙ ТА АКВАКУЛЬТУРИ
КАФЕДРА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ
ТВАРИННИЦТВА

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

к. с.-г. н., доцент

_____ Тетяна ПУШКАР

« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
освітньої програми «Технологія виробництва і переробки
продукції тваринництва»
за спеціальністю 204 Технологія виробництва і переробки
продукції тваринництва

**ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ТРЕНУВАННЯ ТА ПІДГОТОВКИ
СПОРТИВНИХ КОНЕЙ В УМОВАХ КІННО-СПОРТИВНОГО КЛУБУ
«АЙВЕНГО» С. ПРИЛИМАНСЬКЕ ОДЕСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.**

Науковий керівник: к. с.-г. н., доцент кафедри
технології виробництва і переробки продукції
тваринництва

Олена БЕЗАЛТИЧНА _____

Рецензент: к. с.-г. н., доцент кафедри генетики,
розведення і годівлі сільськогосподарських тварин
Зоя ЄМЕЦЬ _____

Виконав здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти заочної форми навчання
освітньо-професійна програма «Технологія
виробництва і переробки продукції тваринництва»
спеціальність 204 Технологія виробництва і
переробки продукції тваринництва
Альбіна ГОРОШКО

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших авторів має
посилання на відповідне джерело.*

_____ Альбіна ГОРОШКО

ОДЕСА – 2026

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра спеціальності 204 - «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» навчально-наукового інституту біотехнологій та аквакультури Горошко А. на тему: «Особливості технології тренування та підготовки спортивних коней в умовах кінно-спортивного клубу «АЙВЕНГО» с. Прилиманське Одеського району Одеської області»

Кваліфікаційна робота викладена на 56 сторінках друкованого комп'ютерного тексту, містить 8 таблиць та 16 рисунків; для її написання було вивчено та оброблено 30 літературних джерел.

Актуальність теми зумовлена відсутністю науково обґрунтованих підходів до підготовки спортивних коней в більшості кінних клубів України, що призводить до перевтоми тварин, травматизму та зниження результатів під час змагань.

Метою роботи було проаналізувати можливості вдосконалення підготовки коней до конкуру, оптимізації тренувального процесу, покращення умов утримання та годівлі.

Під час виконання роботи вирішено наступні задачі: охарактеризоване поголів'я та породний склад коней КСК "Айвенго" для конкуру, а також технологія утримання і годівлі коней в господарстві; досліджено критерії відбору коней для конкуру; проаналізований контроль фізичного стану та роботозданості коней; визначено ефективність методів підготовки молодих коней КСК "Айвенго" за результатами спортивних змагань.

В результаті проведених досліджень встановлено, що в КСК «Айвенго» умови утримання коней (денники 9–12 м², температурний режим +8...+24 °С, вологість 60–70 %) та годівлі (6-разовий режим, раціони: сіно 8–10 кг, овес 3–4 кг, комбікорм 1–2 кг на добу) відповідають зоогігієнічним нормам.

Найкращі показники на змаганнях з конкуру спостерігались у коней чистокровної верхової породи (101,3 балів в середньому). Представники української верхової мали середній бал 93, а голштинської - 86,6 балів.

ЗМІСТ

Вступ	4
1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	6
1.1 Історія розвитку кінного спорту	6
1.2 Сучасний стан розвитку кінного спорту в Україні та світі	9
1.3 Вимоги до коней для класичних видів кінного спорту	13
1.4 Основні принципи тренінгу коней верхових порід	17
2 МАТЕРІАЛ, УМОВИ І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ	21
2.1 Місце та об'єкт досліджень	21
2.2 Методика виконання роботи	23
3 РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	25
3.1 Характеристика спортивних коней КСК "Айвенго"	25
3.2 Технологія підготовки коней до змагань з конкуру	30
3.3. Фізіологічні основи тренування спортивних коней	34
3.4. Правила проведення змагань з конкуру і виїздки	40
3.5. Ефективність методів підготовки спортивних коней КСК "Айвенго" за результатами змагань	45
Висновки	53
Пропозиції виробництву	54
Список використаної літератури	55

ВСТУП

Конярство – це багатогранна галузь, що охоплює спорт, відпочинок та культуру. Сьогодні коні все частіше виступають не лише як сільськогосподарські помічники, а й як партнери у спортивних змаганнях, туристичних походах та активному дозвіллі. Серед кінно-спортивних дисциплін особливе місце займає конкур – випробування, де вершник і кінь долають складні перешкоди.

Актуальність теми зумовлена зростанням популярності кінного спорту в Україні та світі, а також нагальною потребою покращити підготовку як коней, так і вершників у конкурі. Цей вид спорту стає ключовим для розвитку кінного туризму, спортивних клубів та приватного конярства. Водночас, виникає необхідність вдосконалення методів тренування, утримання, годівлі та забезпечення добробуту коней, що безпосередньо впливає на їхні спортивні досягнення та довголіття.

Аналіз сучасного стану галузі виявляє певні прогалини: недостатнє матеріально-технічне забезпечення клубів, обмежене застосування сучасних тренувальних методик та недостатня увага до фізіологічних потреб коней. Також важливим завданням є адаптація міжнародного досвіду до українських реалій, що потребує подальших досліджень.

Особливо активно зростає кінний туризм, прокат коней та навчання верховій їзді, що сприяє популяризації галузі. Конкур, у цьому контексті, відіграє ключову роль, висуваючи високі вимоги до підготовки коней, вершників та умов їхнього утримання. У сучасних умовах розвитку суспільства особливого значення набуває збереження, осмислення та популяризація культурної спадщини, що відображає історичний досвід, духовні цінності й національну ідентичність народу. Конкур полюбують мільйони людей у світі за його видовищність, драйв і адреналін. Конкур – це швидкість, потужність і політ. Він зрозумілий глядачеві, далекому від професійного кінного спорту.

Метою дослідження є аналіз можливостей вдосконалення підготовки коней до конкуру, оптимізації тренувального процесу, покращення умов утримання та годівлі. Це, своєю чергою, призведе до покращення спортивних результатів, збереження здоров'я

коней та загального розвитку кінного спорту. Результати можуть бути корисними для кінно-спортивних клубів та фермерських господарств

Для досягнення цієї мети вирішувались наступні завдання:

- охарактеризувати поголів'я та породний складу коней КСК "Айвенго" для конкуру;
- ознайомитись з технологією утримання і годівлі коней в господарстві;
- дослідити критерії відбору коней для конкуру;
- проаналізувати контроль фізичного стану та роботозданості коней;
- визначити ефективність методів підготовки молодих коней КСК "Айвенго" за результатами спортивних змагань.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Історія розвитку кінного спорту

Кінний спорт бере свій початок за часів античності, а саме в Давній Греції. Ще IV в. до зв. е. (400 - 370 рр. до н. е.) грек Ксенофонт написав книгу про підготовку верхового коня. До цього людей більше цікавили не верхові, а упряжні коні, яких запрягали у колісниці. Лише починаючи з XVI ст. низка європейських кіннотників розробили основи того, що ми зараз називаємо класичною їздою та тренінгом. Зараз до кінного спорту відносять виїздку конкур і триборство.

- конкур - подолання перешкод по спеціальному маршруту за певний час;
- виїздка - найвишуканіша і найблагородніша дисципліна, що вимагає гармонії між вершником та конем;
- триборство – поєднання кросу, виїздки та конкуру;

Спочатку виїздка не відносилися до виду спорту і використовувалася виключно у військових цілях. У XVI столітті центром та законодавцем виїздки вважалася Італія. Перші школи верхової їзди з'явилися у Неаполі, їхньою метою було підготувати коня та вершника до одиночного кінного бою. Програма навчання у таких школах була з важкими вправами турнірної верхової їзди.

У XVIII столітті Німеччина почала розвивати виїздку як спорт, вона сформувала нову школу, основною ідеєю якої став розвиток природних рухів коня. Це дало поштовх до змагання з верхової їзди. Пізніше подібні школи з'явилися в інших країнах Європи, так почали закладатися основи манежної виїздки та вищої школи верхової їзди. У період Відродження верхова їзда стала мистецтвом для європейської знаті. Основи класичної виїздки заклав французький майстер Франсуа Робішон де ла Геріньєр у XVIII столітті, описавши базові засади гімнастування коня.

З 1912 року виїздка дебютувала у програмі Олімпійських ігор у Стокгольмі, але до змагань допускалися лише офіцери кавалерії.

До розвитку конкуру призвела поява огорож у сільській місцевості Англії XVIII століття. Серед заможної шляхти були популярними неформальні змагання на полюванні – хто швидше подолає огорожі, канави чи кам'яні паркани, переслідуючи

лисицю. До середини XIX століття тренування та змагання відбувалися переважно на природних ландшафтах або в універсальних критях манежах [2].

В 1869 стає популярним Дублінське шоу. Саме для цього заходу вперше в історії були зведені спеціальні, окремі огорожі для виконання стрибків. Це дозволило не лише відділити глядачів від небезпечної зони, а ще й започаткувало формування єдиних стандартів перешкод – їхньої висоти, ширини та безпечної руйнівності (здатності розпадатися) при ударі копитами. Завдяки цьому нововведенню суттєво знизився ризик травматизму спортивних коней.

Другою батьківщиною змагань вважається Франція. В 1866 році вперше було проведено змагання коней з стрибків через перешкоди. Вони мали назву “Конкур полювання”. Атрибутикою цих змагань були максимально наближені до польових умов: на маршруті розміщували живоплоти, кам'яні стіни, рови з водою. Переможцем ставав той, хто долав усі перешкоди найшвидше та з найменшою кількістю помилок. (Concours de Chasse) і проводилися в Парижі на поліппі.

З другої половини XIX століття змагання проводилися в Бельгії, Італії, Німеччині та Сполучених штатах Америки. Саме конкур серед інших видів кінного спорту першим увійшов у програму Олімпійських ігор у Парижі. На Олімпіаді 1920 року в Антверпені конкур став набирати популярність видом змагань. В олімпійській програмі, через це закріпилася традиція проведення командних змагань з конкуру «Приз націй» в останній день Ігор. Цей формат, на думку Нероденка В.В. (2009), дозволяє визначити найсильнішу національну школу конкуру та сприяє підвищенню престижу цих змагань. Також, як і в інших видах кінного спорту, в Бельгії домінувала збірна Швеція, однак золото і срібло в індивідуальних змаганнях зіграли італійці Томас Олег Діасабе і Алесандро Валеріо [25].

В кінці 19-го віка італійський офіцер капітан Капрілі розробив нову техніку стрибка, яка стала популярною по всій Європі. В результаті цього бар'єри стали вищі, а самі змагання стало технічно складними. На іграх в Амстердамі у 1928 році череда переможців Швеції в змаганнях по конкуру закінчилася, а золото отримала команда з

Іспанії. У течію наступних 30 років в цьому виді олімпійської програми не було єдиного лідера. Ігри в Лос-Анджелесі увійшли в олімпійську історію цього виду змагань всадників як найскладніші. В індивідуальних змаганнях перемогу одержав японець Такіші Ніші.

Найтитулованіший наїзник в історії змагань по конкуру Ганс Бюнтер Вінтвер виграв сім олімпійських медалей.

У 1960 році Олімпіада проходила в Римі – де з'явилися нові олімпійські герої – брати Раймондо і П'єро Дензео. Як зазначає Думчиков К.О. (2025) сучасні змагання по конкуру зародилися саме в Італії, коли Капрілі придумав нову посадку для наїзника. На той момент членом збірної Італії, вони доволі рано добилися успіху на міжнародних змаганнях і завоювали срібну і бронзову медалі на Олімпійських іграх 1956 року [7].

Чотири роки після Олімпіади в Токіо нове ім'я увійшло в історію конного спорту. Як наголошує Нероденко В.В. (2009) Француз П'єр Жанкерес Даріола виграв своє друге золото в індивідуальних змаганнях по конкуру через 12 років після першої перемоги на іграх в Єльцині. За минулі роки француз отримав участь у п'яти Олімпіадах і, подібно Гансу, Гюнтеру, Вінклеру, тричі ставав переможцем в індивідуальних змаганнях по конкуру, на чемпіонатах світу та олімпійських іграх.

У 1968 році чергу перемоги європейців прервали спортсмени північної Америки. Американець Білл Стейн Краус виграв індивідуальне первенство, а канадські наїзники отримали приз нації, обіграв французів. Марион Молд з Великобританії, виступавши в парі зі своїм чудовим поні по кличці Стройер, стала першою жінкою у учасниці змагань по конкуру, яка виграла медаль в індивідуальному переності [27].

Протягом наступних 15 років конкур набув найбільшої популярності світі. З літеатури К.О. (2025), у 1988 році на іграх в Сеулі, зіркою гри став кінь французького вершника П'єра Дюрана по кличці Жепелю Де Луз. В командних змаганнях Дюран і Жепелю виграли бронзу для збірної Франції. Через 4 дні вони одержали перемогу в боротьбі за індивідуальне первенство.

Однією з найвидатніших подій в світі конкуру є історія про коня голландської породи на ім'я “Хікстед”, який став легендою. Жеребець темно гнідої масті коли йому виповнилося 7 років він переїхав до Бельгії, де тренувався в подоланні перешкод, через що його вже відібрали в команду США для канадського спортсмена Мак Кона.

Навесні 2008 року в Китаї був рік Олімпійських ігор, де Хікстед і Ламар виграли командне срібло та закінчив без штрафних балів та отримали олімпійське золото. Наступною перемогою Хікстеда був другий гран-при в Аахені у 2010 році. У цьому ж році він 2 раз прийняв участь у всесвітніх кінних іграх в Ленгсенгтоні (Кентукі), де отримав звання абсолютного чемпіону світу з конкуру. Трагедія сталася у Вероні, Кубок світу 6 листопада 2011 рік, красень жеребець пройшов весь маршрут з 13 перешкод без помилок і штрафних балів і впав мертвим. На жаль, врятувати коня не вдалося, і його смерть вразила спільноту любителів кінного спорту. Хікстед досі залишається великим і найкращим конкурним конем з 77 стартами FEI, 15 медалів, 20 перемог.

Сьогодні в змаганнях з індивідуального конкуру у фінал Олімпіади у (Парижі) 6 серпня 2024 року увійшов Крістіан Кукук (GER) і виграв золоту медаль, Стів Герда (SUI) взяв срібло, а бронза дісталася Майкелу ван дер Влетену (NED). [28]

Відтоді, коли вершник і кінь разом подолали перешкоду, цей вид кінного спорту став найпопулярнішим у світі серед глядачів. На сьогоднішній день конкур вважається одним із найважливіших змагань з кінного спорту [7].

1.2 Сучасний стан розвитку кінного спорту в Україні та світі

Конярство в Україні має дуже давню історію, яке досягло особливого розквіту в XVIII–XIX століттях, коли на території України були створені одні з найкращих кінних заводів у всій Європі. Лимарівський, Деркульський, Студенецький та інші заводи виводили породи коней, які з часом отримали світове визнання. Однак сьогодні, на жаль, ситуація в галузі зовсім інша, і стан вітчизняного конярства викликає серйозне занепокоєння. У монографії Бондаренка В.П. “Конярство України: сучасний стан та перспективи розвитку” (2021) наводиться тривожна статистика щодо динаміки поголів'я

коней в Україні. Згідно з даними автора, за роки незалежності кількість коней скоротилася майже в десять разів. Якщо на початку 1990-х років в Україні налічувалося понад 700 тисяч голів, то у 2020 році цей показник, за даними Державної служби статистики України, ледь перевищував 70 тисяч. Найбільш стабільною виявилася категорія коней, які належать кінно-спортивним клубам, дитячим кінним школам, іподромом та приватним особам, що займаються кінним спортом або туризмом. Коваленко наголошує, що попит на коней для активного відпочинку та туризму в Україні поступово, але зростає, тому що саме ця категорія є найперспективнішою [6].

Після розпаду СРСР в Україні було створено Федерацію кінного спорту, яка проводить змагання та функціонує досі. Український кінний спорт десятиліттями балансував на межі виживання, утримуючись переважно завдяки ентузіазму приватних власників кінних клубів та небагатьом державним кінним заводом, що зберегли поголів'я. Однак основний дохід у галузі приносили ставки на перегони, які відбувалися на іподромах. Тоталізатори проіснували в Україні до 2009 року, тоді набув чинності закон “Про заборону грального бізнесу в Україні” [1].

Попри значні труднощі, український кінний спорт продемонстрував свою життєздатність, здобуваючи нагороди на найпрестижніших міжнародних змаганнях. Система дитячо-юнацького кінного спорту перебуває у критичному стані. Кількість спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву з кінного спорту є мізерною порівняно з європейськими країнами. У них, своєю чергою, спостерігається гострий дефіцит навчених коней для початківців, оскільки утримання таких коней є дорогим, а державне фінансування зазвичай покриває лише незначну частину витрат. Як зазначає Семиволос Л.О. (2024), підготовка тренера до організації занять з кінного спорту потребує не лише практичних навичок верхової їзди, але й знань з біомеханіки, фізіології, психології коня, а також основи ветеринарної медицини. Бракує системної підготовки таких фахівців, що особливо гостро позначається в дитячо-юнацькому спорті, де помилки тренера можуть мати довготривалі наслідки для здоров'я юного спортсмена та коня [7].

Прикладом складної ситуації в галузі є Одеський іподром – універсальне підприємство, яке проводить випробування як рисистих, так і верхових коней. Одеський іподром було відкрито ще наприкінці XIX століття (1890 рік), і він є одним із найстаріших в Україні. Його архітектура та інфраструктура мають історичну цінність, однак потребують суттєвої реконструкції [24].

Із трьох іподромів, що існували на території України, продовжують працювати лише два. Одеський іподром є єдиним, що залишився у державній власності. Для Київського та Одеського іподромів міська адміністрація передбачила режим повного самозабезпечення, що означає фактичну відсутність бюджетного фінансування.

Через безкоштовний вхід для глядачів основний дохід іподрому формується за рахунок випробування коней, під час яких оцінюються їхня витривалість, швидкість та потенціал для подальшого розведення. Незважаючи на фінансові труднощі, у 2021 році на Київському іподромі відбулося найяскравіше щорічне кінно-спортивне шоу України – Kyiv Horse Show 2021. Проведення такого заходу свідчить про те, що Київський іподром має потенціал для організації змагань високого рівня, незважаючи на фінансові обмеження [5].

В Україні також існує Федерація кінного поло України, яка була затверджена як офіційний вид спорту у 2020 році. Кінне поло – один із найстаріших командних видів кінного спорту, який в Україні тривалий час розвивається виключно завдяки ентузіастам. Офіційне визнання федерації відкрило можливості для участі українських команд у міжнародних турнірах. У липні 2022 року український прапор майорів на змаганнях у Люксембурзі, що стало першим кроком до інтеграції українського кінного поло в європейський спортивний простір [5].

Збірна України з кінного спорту бере участь у літніх Олімпійських іграх починаючи з 2008 року: 2008 (Пекін), 2012 (Лондон), 2016 (Ріо-де-Жанейро), 2020 (Токіо, що відбулися у 2021 році). Хоча олімпійських медалей поки що здобуто не було, сама участь українських спортсменів у таких престижних змаганнях свідчить про наявність високого фахового рівня та потенціалу для подальшого розвитку.

В Новий час сформувалися певні правила підготовки та проведення кінних змагань. Цей процес супроводжувався створенням клубів, федерацій і стандартизацією правил, що зробило кінний спорт частиною культури та спорту. Сучасні тенденції кінного спорту аналізуються через призму технологічного прогресу. Впровадження біомеханічних технологій, зокрема систем відеоаналізу таких як Vicon Motion Systems, електроміографії – Delsys, Noraxon та інерційних сенсорів – Xsens, дозволяє детально вивчати рухи коней і вершників. Такі інструменти оптимізують тренувальний процес, знижують ризик травм і підвищують ефективність підготовки. Система Vicon Motion Systems використовується для захоплення руху коня та вершника з частотою до 500 кадрів на секунду, що дозволяє проаналізувати кожну фазу стрибка або зміни алюру. За допомогою таких систем дослідники виявили, що навантаження на суглоби передніх ніг коня під час приземлення після стрибка перевищує вагу коня в 5-8 разів. Варто зауважити, що генеративні системи штучного інтелекту, зокрема, сприяють персоналізації тренувань, а цифрові платформи, як онлайн-трансляції, розширити аудиторію спорту [6].

Одним з ключових напрямків в цьому аспекті є поява нових дисциплін і зростання соціальної ролі кінного спорту. Етичні аспекти, зокрема турбота про добробут коней, відображаються в правилах FEI та екологічних ініціативах, що відповідають принципам сталого розвитку. Ці зміни роблять кінний спорт доступнішим і соціально значущим. Результати дослідження підкреслюють, що сучасні технології та нові підходи трансформують кінний спорт, зберігаючи його традиції. Перспективи подальших розвідок пов'язані з інтеграцією мульти сенсорних систем і штучного інтелекту для створення автоматизованих платформ аналізу рухів. Ці напрямки сприятимуть науковому обґрунтуванню тренувального процесу та підвищенню ефективності підготовки спортсменів [3].

Таким чином, сучасний кінний спорт перебуває на етапі активної технологічної трансформації. Впровадження біомеханічних систем аналізу, штучного інтелекту, цифрових платформ та посилення вимог до благополуччя коней змінюють підходи до

тренувального процесу та проведення змагань. Україна, незважаючи на відставання в технічному оснащенні, також поступово інтегрує ці технології в практику провідних кінних клубів, що створює передумови для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних спортсменів на міжнародній арені.

1.3. Вимоги до коней для класичних видів кінного спорту

Ефективність тренувань у сфері кінного спорту значною мірою залежить від того, наскільки правильно підібрано коней для цього виду діяльності. До коней, яких планується використовувати для спорту, висувають цілий комплекс вимог. Ці вимоги стосуються породи і темпераменту тварини, стану її здоров'я, екстер'єру, рівня фізичної підготовки, документального оформлення, а також мають свою специфіку залежно від того, для якого саме виду спорту використовуватиметься кінь [8].

До спорту краще всього підходять спеціально виведені для породи коней, такі як верхові. Це спеціалізовані групи, створені для їзди під сідлом, що відрізняються від усіх інших грацією та енергійним темпераментом. До основних верхових порід відносять чистокровну верхову (англійська), арабську, ахалтекінську, ганноверську, буденнівську та українську верхову, які найчастіше відбираються для участі в класичних видах кінного спорту, стрибках та для аматорської верхової їзди [22]. Порода коня визначає природні сильні та слабкі сторони. Чистокровні верхові коні часто мають нетерплячий норов і вищу чутливість до подразників, через те робота з ними потребує більшої акуратності та терпіння. Натомість напівкровні породи, такі як українська верхова або ганноверська, зазвичай є більш врівноваженими та краще підходять для навчальної їзди та прокату [14].

Ахалтекінська порода. Ця порода, що належить до найдавніших у Центральній Азії, була сформована в південних районах Туркменістану. Специфічні умови зрошуваного оазисного землеробства, де вода була дефіцитним ресурсом, а пасовища обмежені, зумовили необхідність використання коней, пристосованих до утримання на присадибних ділянках [11].

Українська верхова. Розведенням українських верхових коней займаються спеціалізовані господарства – кінні заводи та колгоспи – на території Дніпропетровської та Кіровоградської областей України. Для формування цієї породи застосовується витончена техніка відтворювального схрещування. Вона полягає у поєднанні місцевих, вже покращених кобил, а також угорських кобил, з жеребцями видатних порід: тракененської, ганноверської, англійської чистокровної та російської верхової. У племінній роботі особлива увага приділяється ранньому спортивному вихованню молодняку та його підготовці до випробувань з подолання перешкод. Завдяки своїм природним перевагам – спокійному темпераменту, значному зросту, потужній статурі та добре розвиненій мускулатурі – українські верхові коні є надзвичайно перспективними для таких класичних кінноспортивних дисциплін, як виїздка та конкур.

Чистокровна верхова порода. Створення цієї породи коней, що відбувалося в Англії протягом XVII-XVIII століть, було складним процесом. Воно базувалося на селективному схрещуванні місцевих кобил верхового типу з жеребцями, що походили зі Сходу, включаючи арабські, варварійські та турецькі крові. Акцент на виведенні швидких коней призвів до появи великих, ранозрілих, дуже жвавих тварин з міцною будовою, але при цьому вимогливих до якості корму та догляду.

Арабська чистокровна. Арабська порода коней є однією з найстаріших і найшляхетніших у світі. Вона була виведена бедуїнами в центральній Аравії приблизно в IV-VI століттях нашої ери. Її витонченість підкреслюють елегантна суха голова з характерним вигнутим профілем, виразні очі, жвавий темперамент та неповторний плавний хід. Століття спільного життя з кочовими племенами навчили арабських скакунів виживати в суворих пустельних умовах, наділивши їх надзвичайною витривалістю [2].

Будьонівська порода. Створена під егідою маршала Радянського Союзу С.М. Будьонного, будьонівська порода є найпоширенішою серед нових вітчизняних верхових коней. Офіційно визнана у 1948 році порода відіграє важливу роль у покращенні кіннозаводства на Північному Кавказі, в Казахстані та Західному Сибіру. Сьогодні вони

здобули широке визнання у світі кінного спорту, зокрема у змаганнях з подолання перешкод та триборства.

Ганноверская порода. Сучасна європейська кіннота не може обійтися без ганноверської породи, яка є однією з найпоширеніших. Її історія тісно переплетена з діяльністю кінного заводу, заснованого у 1735 році в місті Целле, що на той час належало герцогству Ганновер. З метою покращення місцевих коней, до цього заводу привозили жеребців різних порід, зокрема чистокровних арабських, андалузьких, датських, а пізніше й англійських чистокровних. Ганноверські коні заслужено посідають місце серед найвидатніших спортивних порід світу.

Фізичний розвиток і формування робочих якостей дорослого коня залежать від відповідного тренування і вироблення умовних рефлексів у нього ще у молодому віці. Тренування лошат і привчання молодих коней до роботи доручають кваліфікованим фахівцям, що люблять свою справу і володіють достатньою витримкою і терпінням. Молодняка верхових пород починають тренувати з 1,5 років. До цього часу лоша повинен бути привчений до надягання оброті, проводці, чищенню шкіри, розчищанню копит. Кінь повинен вміти чітко зупинятися, оскільки всі виступи закінчуються зупинкою та вітанням суддів. У аматорських видах їзди програма не представляється складною для середньовиїждженого коня.

Коні, які відбираються для виїздки повинні мати кращі данні екстер'єру. Особливу увагу приділяють рухам ніг. Ноги повинні рухатися правильно гармонійно, легко та вільно. Кращими породи для виїздки є коні української верхової, , ганноверської тракененської порід. Для участі в змаганнях допускаються коні віком від 8 до 16 років. Вік визначається на 1 січня поточного року народження коня. Згідно до віку кінь повинен відповідати вимогам росту. Для спортивних коней 8 років бажаний зріст холці не нижче за 1,48 см (один метр сорок вісім сантиметрів) заввишки без підков.

Для конкуру найбільш підходять крупні , масивні костисті, з добре розвиненою мускулатурою коні, з сухими , правильно поставленими ногами довгою спиною. Для конкуру найбільш підходять крупні , масивні костисті, з добре розвиненою

мускулатурою коні, з сухими , правильно поставленими ногами довгою спиною. Задня сторона ніг повинна мати тверді суглоби – саме це відіграє ключову роль в стрибкових якостях. Коні, які мають коротку спину , через обмежену амплітуду рухів під час стрибка, не відбираються до конкуру. Техніка стрибка поділяється окремо на техніку передніх і задніх ніг і шиї з головою. При правильній техніці стрибка передні ноги підіймаються і підбираються під живіт. Якщо у коня п'ясток передніх ніг звисає необхідно робити вищий стрибок, щоб не зачипити бартер. Якщо кінь підбирає під себе у стрибку задні ноги це вважається помилкою. При подоланні найвищої точки коню необхідно витягнутися і в такому випадку задні ноги можуть зачепитися за перешкоду. В свою чергу правильна форма спини впливає на рухи шиї голови під час стрибка, на що звертаються увагу у виді мисливського конкуру, де перевагу мають вміння маневрувати (поєднання швидкості і приємності).

У триєборсті приділяють увагу високій роботоздатності , жвавості і витривалості коней віком від 6 до 12 років сильного врівноваженого рухлого типу ВНД. Також беруть в роботу коней із сильним врівноваженим інертним типом. Тип ВНД відіграє ключову роль у формуванні нових навичок та їх становлення. Для оцінки якості рухів кінь повинен тричі пройти певний відрізок кроком та широкою риссю, під час проходження якого фіксують час , за який пройдено шлях та кількість кроків, яке знадобилося коню для подолання відстані. З записаних результати визначають швидкість руху і довжину самого кроку. Відбирають коней які мають найвищий показник швидкості і довжиною кроку. Також, під час рисі має значення плавність підйому і опускання передніх ніг. Оцінка проводиться за десяти бальною шкалою.

Як було зазначено вище, коней спортивного напрямку відбирають і тренують за для розвитку таких особливостей як: швидкість, гнучкість та стрибучість(для конкурних коней) та витривалості. Тренування витривалості проводиться поступово, протягом кількох тижнів або місяців, із поступовим збільшенням дистанції та зміною типів алюрів (чергування кроку, рисі та галопу). Сучасна наука про тренування коней наголошує на

важливості відновлювальних періодів. Без адекватного відпочинку м'язи не встигають відновлюватися, накопичується втома, що зрештою призводить до хронічного стресу, зниження імунітету та підвищення ризику травм. Також рекомендовано чергувати важкі тренувальні дні з легкими, а також робити 1–2 повних вихідних на тиждень[8]. Тренування витривалості не можна проводити інтенсивно цілий рік - потрібні фази поступового нарощування навантажень, підтримуючі тренування та періоди активного відпочинку. Це дозволяє не тільки зберегти фізичне здоров'я коня, але й уникнути психічного вигорання, яке часто проявляється у вигляді апатії або невмотивованої агресії. У методичних рекомендаціях з підготовки коней для спорту станом на 2021 визначаються такі ознаки перевтоми: надмірне потовиділення, часте глибоке дихання, тремтіння м'язів, відмова йти вперед, поява агресивності. Якщо ці ознаки з'являються під час роботи, навантаження слід негайно зменшити [15].

Важливим аспектом тренінгу є постійний контроль за фізичним та психічним станом коня. Рекомендується регулярно вимірювати частоту пульсу та дихання коня до, під час та після тренування. [17]. Пульс здорового коня в стані спокою становить 28-44 удари на хвилину, дихання 8-16 рухів на хвилину. Під роботою ці показники зростають. Якщо пульс та дихання не повертаються до норми через 15-20 хвилин після завершення роботи, це може свідчити про перевтому або приховане захворювання [18].

1.4. Основні принципи тренінгу коней верхових порід

У будь якого коня є свої унікальні фізичні та психологічні особливості, через це процес тренування повинен ґрунтуватися з урахуванням породи, віку, темпераменту, стану здоров'я та минулого досвіду тварини. При проведенні досліджень виявлено гарно працює для одного коня, може бути шкідливим для іншого [17].

Незалежно від того, чи призначений кінь для спорту, прокату чи туристичних поїздок, його підготовка вимагає дотримання науково обґрунтованих методик. Тренінг коня – це багатогранний процес, що передбачає гармонійну взаємодію людини і тварини.

Його мета – покращення фізичних якостей коня, формування специфічних навичок та збереження його психологічного стану [10].

Тренінг молодняку верхових поділяють на три періоди: перший – від відлучення лошат до їх заїздки (це період групового тренінгу); другий – від заїздки до відправлення на іподром (період індивідуального заводського тренування); третій період індивідуального іподромного тренінгу і максимальних тренувальних навантажень та офіційних випробувань [9].

Коня тренує спеціальний фахівець – берейтор. Берейтор (від німецького Bereiter) - фахівець з навчання коней і верхової їзди, який самостійно тренує та допомагає підготовляти коней старшому тренеру.

Навчання молодого коня верховій їзді називається об'їздкою. Через те, що молоді коні полохливі, нетерплячі і мають „гарячий„ норов, об'їздка може призвести до падінь, а це , в свою чергу, до травм. Тому берейтор повинен мати достатній досвід і силу, для занять з конями. Як відомо-наприклад у російській імперії у 19 сторіччі в кожному кавалерійському полку, в кінній батареї і, навіть в кожній пішій бригаді існував берейтор. Най більш популярною зараз в Україні є класична, тобто Європейська школа верхової їзди. Туди входять різноманітні методи підготовки коней та вершників до різного виду змагань кінного спорту, в тому числі конкур, триборство і виїздка. Також коней готують для простий прогулянок та для участі в аматорських змаганнях.

Перед початком будь яких тренувань коня змалку привчають до людей, вуздечки недоуздку, спокійно ставитися до чищення та розгачкування копит. Починається підготовка коня для спорту з заїздки. Індивідуальний тренінг із заїздкою рекомендовано почати у 2,5 роки для напівкровних спортивних коней; для коней, які не будуть брати участі в великих змаганнях можна почати тренування у віці 2 років.

Заїздка поділяється на 4 етапи.

- перший етап- робота на корді. Вони включає в себе привчання до голосових команд та вільний рух на різних алюрах.

- другий етап- робота в повіді. Коня з м'яким трензелем пускають на повіді, працюючи з ним стоячи на землі з лівої сторони, щоб кінь мав змогу згинати шию і віджовувати трензель.
- третій етап- привчання до сідла. З конем продовжують працювати на повіді, для того, щоб тварина звикла до наявності сідла на ньому.
- четвертий етап- початок роботи верхи. Бейтор, за допомогою помічників (якщо це потрібно) починає сідати верхи. Необхідно уважно стежити за тим, щоб кінь не злякався в цей момент. Якщо це станеться, у тварини складеться негативна асоціація з вершниками і виправити такий наслідок бути дуже важко. На цьому етапі верхи починають їздити не більше 5хвилин. В подальшому - час збільшують. Після кожної заїздки коня схвалюють, розсідлюють та відпускають на відпочинок. Коли кінь спокійно ставиться до сідлання та роботи верхи, з ним починають працювати на корді під вершником більш довгий час, а в подальшому роботу проводять поза кордом і без страхування вершника.

Уся система підготовки верхових поїд коней до змагань з кінного спорту, такий як конкур, включає в себе систему спеціалізований тренінг, який повинен враховувати фізіологічні особливості тварини, біомеханіку рухів та загальну дисципліну. Основний метод спортивної підготовкиє поступове збільшення навантажень за для адаптації організму: серцево-судинної, дихальної та опорно-рухової систем. Бажаним темпом тренування чергування інтенсивної роботи (3-4 дні) та активного відпочинку (1-2дні). Після кожних трьох тижнів інтенсивних тренувань коню дають тиждень зі зниженням обсягу роботи на 30-40%. Під час тренувань доречно буде змінювати час від часу умови та місця проведення занять. Це можна зробити через: моделювання нових маршрутів зі зміною типів бар'єрів та роботи на різних ґрунтах, такі як пісок, гумово-крихтава суміш або трав'яне покриття. Також, під час кожного тренування необхідна зчаста зміна алюрів. Закінчують тренування на простому спокійному кроці 15-20 хвилинта охолодження водою копит. Це необхідно для того, щоб нормалізувати пульс (60-80 уд/хв).

Окрему увагу приділяють принципу індивідуалізації, адже незалежно від породної належності кожен кінь має власний морфофункціональний тип, темперамент та рівень тренуваності, що корегує обсяги стрибкової роботи, особливо у коней із полегшеним кістяком або слабким сухожильно-зв'язковим апаратом.

Тренування верхових коней базується на індивідуальному підході, враховуючи породу, вік та стан здоров'я. Важливими є поступове збільшення навантажень та моніторинг фізіологічних показників. Різні породи мають свої особливості темпераменту та потреби, що вимагає диференційованого підходу до тренувань. Отже, успішне використання коней у спорті, туризмі чи прокаті можливе лише за умови поєднання історичних знань, сучасних технологій, турботи про добробут тварин та науково обґрунтованих методів тренування.

2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБОТИ

2.1. Місце та об'єкт досліджень

Кінно-спортивний клуб «Айвенго» розташований у с. Прилиманське Одеського району Одеської області, яке входить до Авангардівської селищної ради. Територія має рівнинний рельєф, знаходиться у межах Причорноморської низовини, висота над рівнем моря — близько 27 м. Межує з Одесою, с. Сухий Лиман та смт Авангард. Розташоване

безпосередньо на березі Сухого Лиману. Клімат помірно-континентальний, степовий, з м'якою зимою та теплим/спекотним літом, властивий Причорноморській низовині. Зими м'які (часто з нестійким сніговим покривом), літо тепле, часто спекотне, затяжна осінь. Має розвинену інфраструктуру, оскільки є фактично передмістям м. Одеса.

Загальна площа КСК "Айвенго" становить 4,7 га. На цій території розташована двоповерхова стайня на 16 денників (рис. 2.1), на другому поверсі якої знаходяться роздягальні та кімнати для відпочинку. У стайні також обладнаний амунічник та приміщення для зберігання концентрованих кормів.

Рис. 2.1. Стайня та амунічник КСК "Айвенго"

На території клубу розташовані два відкритих конкурних поля площею 60×20 та 50×20 м з комплектом перешкод (рис. 2.2), манеж "бочка" для роботи на корді та для навчання починаючих вершників та варки з шелтерами для вихову коней (рис. 2.3). У 5 км від стайні розташовані ліс, мальовничі поля та водойми, що роблять заклад привабливим для туристів.

Рис. 2.2. Конкурні поля з комплексом перешкод

Кінний клуб "Айвенго" надає наступні послуги: навчання верховій їзді (дитячі та дорослі групи), послуги з іпотерапії, кінний туризм, екскурсії, фотосесії. Також коней та спортсменів клубу часто залучають до участі у зйомках художніх фільмів. У клубі регулярно проводяться змагання з конкуру та виїздки для спортсменів різного рівня, а також працює прокат для всіх бажаючих. Окремим напрямом є підготовка коней для дистанційних пробігів.

Рис. 2.3. Вигульні майданчики з шелтерами

2.2. Методика виконання роботи

Дослідження за темою дипломної роботи проводились у виробничих умовах КСК "Айвенго". У дослідженні було використано комплекс загальнонаукових і спеціалізованих методів. До загальнонаукових методологій належать: аналіз (для опрацювання наукової літератури та нормативних документів), синтез (для узагальнення отриманих даних), індукція та дедукція (для побудови логічних висновків), а також класифікація (для впорядкування вимог до коней). Спеціальні методи охоплюють зоотехнічні (оцінка характеристик порід, екстер'єру та здоров'я коней), фізіологічні (аналіз впливу фізичних навантажень на організм тварин), хронометражні (вимірювання тривалості роботи, швидкості руху та пройдених дистанцій) та економіко-статистичні (розрахунок економічної доцільності, зокрема витрат, доходів і рівня рентабельності).

Об'єктом дослідження були коні верхових порід ($n=11$), яких готують за напрямом конкуру та виїздки в кінно-спортивному клубі «Айвенго».

Предмет дослідження - технологічні процеси відбору коней для конкуру та виїздки, етапи підготовки та організація і проведення змагань в умовах КСК "Айвенго".

Також у дослідженні проведено узагальнення і систематизацію технологічних підходів до підготовки коней для виїздки і конкуру. Встановлено оптимальні критерії відбору коней залежно від віку, породи, темпераменту, екстер'єри та розроблено конкретні рекомендації щодо режимів фізичних навантажень спортивних коней.

На рис. 2.4 представлена схема проведення досліджень

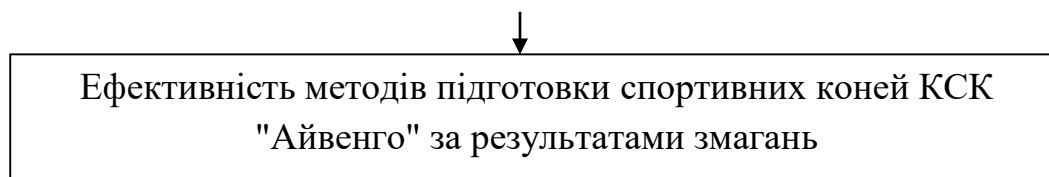

Рис. 2.4. Схема проведення досліджень

Під час проведення досліджень визначали проміри тіла спортивних коней: висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей, обхват п'ястка, за якими розраховували індекс формату, індекс масивності та індекс костистості.

Біометричний аналіз кількісних показників здійснювали із використанням програмного середовища MS Excel.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1 Характеристика спортивних коней КСК "Айвенго"

Для підготовки та використання у класичних видах спорту (виїздка та конкур) в КСК "Айвенго" використовують коней верхових порід, а саме: українська верхова (n = 5), чистокровна верхова (n = 3) та голштинська (n = 3). Основні характеристики дослідного поголів'я представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні характеристики спортивних коней КСК "Айвенго"

Кличка	Стать	Порода	Вік, років	Напрямок використання

Калісто	ж	чистокровна верхова	7	конкур
Мерлін	к	чистокровна верхова	8	конкур
Міхрімах	к	чистокровна верхова	9	конкур
Осман	м	українська верхова	9	конкур, виїздка
Двінка	к	українська верхова	6	конкур
Бархат	ж	українська верхова	8	конкур, виїздка
Хвиля	к	українська верхова	10	конкур, виїздка
Голден	м	українська верхова	12	конкур
Візир	ж	голштинська	11	конкур
Ліберті	к	голштинська	10	конкур
Грей	м	голштинська	13	виїздка, конкур

Як свідчать дані таблиці 3.1, більшість коней української верхової та голштинської породи мають універсальне призначення, і використовуються як для виїздки, так і для конкуру.

Для характеристики екстер'єру дослідного поголів'я були взяті основні проміри (висота в холці, коса довжина тулубу, обхват грудей та обхват п'ястка) та розраховані відповідні індекси (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Середні екстер'єрні показники спортивних коней КСК "Айвенго" в розрізі порід

Порода	Проміри, см				Індекси, %		
	ВХ	КДТ	ОГ	ОП	формат у	масивн ості	костист ості
Чистокровна верхова	164,1±3,12	165,0±2,80	192,7±4,25	21,0±0,35	100,5	117,4	12,7
Українська верхова	162,0±2,73	163,5±3,24	191,3±3,69	20,5±0,29	100,9	118,1	12,6
Голштинська	162,0±6,41	164±5,63	187,0±6,19	20,0±0,82	101,2	115,4	12,3

Індекс формату = $(\text{КДТ} / \text{ВХ}) \times 100\%$. Для спортивних коней оптимальним вважається значення 100% (квадратний формат), що забезпечує оптимальне поєднання стійкості та маневровості під час подолання бар'єрів.

Індекс масивності = $(\text{ОГ} / \text{ВХ}) \times 100\%$. Характеризує розвиток грудної клітки та загальну масивність статури. Вищі значення у голштинської породи свідчать про більшу потужність і витривалість.

Індекс костистості = $(\text{ОП} / \text{ВХ}) \times 100\%$. Відображає розвиток кістяка. Найлегший кістяк має чистокровна верхова порода (спеціалізація на швидкість), найміцніший – голштинська (спеціалізація на потужний стрибок).

Як свідчать дані таблиці 3.2, найбільш масивними є представники голштинської породи, тоді як у коней української верхової породи краще розвинений кістяк.

Представники української верхової породи в КСК "Айвенго" в більшості мають гармонійну будову тіла, пропорційну з прямим профілем голови, довгу, високо поставлену шия, глибокі й широкі груди, пряму спину, довгий, добре обмускулений круп, міцні кінцівки. Як недоліки екстер'єру трапляються шаблюватість кінцівок, запале зап'ястя, звислий круп. Мاستі: гніда з відтінками, ворона та каракова.

Під час змагань з конкуру, що проводяться кожен рік на території КСК «Айвенго» перше місце було зайнято конем породи українська верхова по кличці Бархат (рис.3.1) віком 6 років. Незважаючи на те, що середній зріст жеребців даної породи становить 165,4 см, а оптимальний діапазон для спортивних коней коливається в межах 160–168 см, жеребець Бархат має висоту в холці 159 см. Хоча це може здатися недоліком, детальний аналіз його екстер'єру виявив значні переваги. Індекси формату та масивності Бархата перевищують середні показники для породи. Його тіло відзначається винятковою збитістю, глибокими та широкими грудьми, прямою спиною, а також довгим та добре розвиненим мускулатурою крупом. Ці анатомічні особливості дозволяють йому ефективно компенсувати нижчий зріст за рахунок відмінно розвиненої важельної системи та потужного поштовху.

Рис. 3.1. Жеребець Бархат української верхової породи

Коні чистокровної верхової породи мають суху, гармонійну, дещо видовжену статуру. Голова легка та суха, з прямим профілем, довгими тонкими вухами та великими виразними очима. Шия довга, тонка, добре вигнута. Холка висока та добре розвинена. Спина пряма, середньої довжини. Поперек мускулистий. Круп довгий, дещо скошений, з високо поставленим хвостом. Груді глибокі, але не надто широкі. Кінцівки довгі, сухі, з добре розвиненими суглобами та міцними копитами. Масть гніда та ворона (рис. 3.2). Серед основних недоліків — знижений імунітет, недостатня витривалість, вибагливість до умов годівлі та утримання, невисока плодючість.

Темперамент коней цієї породи енергійний, живий, часто «гарячий». Вони відрізняються високою витривалістю, швидкістю та реактивністю. Завдяки своїм фізичним якостям чистокровні верхові коні є неперевершеними у скачках, конкурі, триатлоні. Вони здатні долати великі відстані на високій швидкості, мають відмінну координацію рухів та стрибкові здібності.

Енергійний темперамент чистокровних верхових коней обумовлює необхідність їх роботи з досвідченим вершником. Для початківців ця порода є мало придатною через схильність до норовистості та потребу в твердому, але водночас м'якому керуванні. За умов належного тренування та догляду такі коні виявляють відданість партнеру та досягають високих спортивних результатів. В КСК «Айвенго» чистокровні верхові коні

використовуються переважно досвідченими вершниками для участі у змаганнях з конкуру. Завдяки своїй витривалості вони здатні долати довгі дистанції.

Рис. 3.2. Жеребець Калісто чистокровної верхової породи.

Одним з представників чистокровної верхової породи у КСК «Айвенго» є жеребець Калісто (рис. 3.2), який народився на невеликому племінному заводі в Ірландії навесні 2017 року. Як чистокровний верховий, він був створений для швидкості, але характер мав спокійний та врівноважений. У 2019 році Калісто привернув увагу польського спортивного дилера, який скуповував молодих коней для перепродажу в країни Східної Європи і був відвезен до Варшави, де його навчили базовим командам під сідлом. Потім був перепродан і перевезен до України. Кінь відрізнявся від інших представників своєї породи своїм добрим норовом та довірою до людини.

Голштинська порода в КСК "Айвенго" представлена двома головами: жеребцем Візиром та кобилою Ліберті.

Рис. 3.3. Жеребець Візир голштинської породи

За старих часів голштинські коні містили різну кров, включаючи німецьку, неаполітанську, іспанську та східну. У дев'ятнадцятому столітті їх схрестили з йоркширськими поштовими, вони набули характерної манери бігу з високо піднятими підпліччям, покращеної постави та виняткової добронривності темпераменту. Голштини прославилися як міцні, але статні поштові, а згодом армійські верхові коні.

Хоча англійський вплив міг зробити голштин легко збудливими, вони все ж зберегли спокійний темперамент. Їхня кмітливість і сміливість допомогли їм завоювати славу першокласних коней для виїздки та конкуру.

Однією з найзнаменитіших голштинських коней всіх часів був великий гнідий мерин Метеор, єдиний кінь, який виграв медалі на трьох Олімпійських іграх. Народжений у 1943 році, він виграв індивідуальну бронзову медаль у 1952 році, а через чотири роки допоміг німецькій команді завоювати золото в Стокгольмі, де в індивідуальному заліку був четвертим.

3.2. Фізіологічні основи тренування спортивних коней

Тренування з виїздки – це багатоетапний, систематичний процес, спрямований на розвиток координації, ритму, гнучкості, слухняності та здатності коня виконувати складні рухи з різною швидкістю з мінімальними візуальними підказками з боку

вершника. Тренування починається з базових вправ на манежі, де молоді коні поступово звикають до зв'язку між вуздечкою та бічними поводи й вчаться точно відчувати додаткові механізми керування – рухи ніг вершника, переміщення ваги та тиск поводи. Перша фаза тренувань з верхової їзди надзвичайно важлива і триває від шести до дванадцяти місяців, залежно від породи та темпераменту коня. Головною метою на цій фазі є розвиток контакту між конем і вершником. Це означає, що кінь вільно рухається під контролем ноги вершника, коли нога рівномірно просувається вперед і вниз, без опору та підняття голови коня. Цього можна досягти за допомогою повторюваних рухів на манежі для верхової їзди: великі та малі кола (вольти), зміни напрямку в центрі манежу (серпантини), діагональні рухи, зупинки та зміни напрямку. Важливо, щоб тренування на початкових фазах складалося переважно з кроку та робочої рисі. Слід бути обережним, щоб уникнути скорочення або подовження спини коня, оскільки м'язи спини та стегна ще не повністю розвинені, і кінь не може довго стояти на місці. Наступний крок включає зміну каденції під час руху коня, підтримку рівноваги та ритму, а також введення елементів згинання та розгинання. Ця фаза починається у віці чотирьох-п'яти років, коли кістки та суглоби коня повністю розвинені. Основний метод тренування включає переходи між різними аллюрами та в межах одного аллюру (наприклад, робоча рись – повільна рись – середня рись – подовжена рись), спочатку по прямій лінії, а потім у боковому вигині. Методи переходу базуються на покроковому підході: вершник спочатку прискорює коня п'ятами, потім обережно торкається шиї та одразу після переходу повертає коня в положення спокою. Для покращення бічної рухливості та підготовки до складніших маневрів (наприклад, шпагат, бічні кроки та обертання) вправи на бічні згинання виконуються на пасовищі та на прогулянці, доповнені роботі на двох кордах, для використовують розв'язки і шамбони - вони потрібні для підтримки у коня правильного положення шиї та голови без примусу.

Під час тренування коней для досягнення спортивних результатів психологічна підготовка є важливою для полегшення їхньої адаптації до умов змагань. Кінні турніри проводяться на стандартизованих аренах для верхової їзди (20 x 60 метрів, 20 x 40 метрів

для коней-самців). У присутності суддів, глядачів, звукового обладнання та інших коней коні повинні заздалегідь звикнути до всіх цих подразників. Тому тренування включає так звану «підготовку до перегонів» — вправи на незнайомих аренах, тренування з гучномовцями, оплески та крики, а також поступову акліматизацію коней до арени з іншими кіньми, уникнення їзди на них. Психологічна стабільність коня безпосередньо пов'язана з якістю його перегонів: стривожені або перезбуджені коні можуть втратити ритм, тікати та чинити опір тягі вершника, або навпаки, стати неспокійними та не реагувати на допоміжні засоби.

Перед початком змагального сезону (який триває приблизно два-три місяці для середніх коней) інтенсивність тренувань дещо коригується. Акцент тренувань зміщується з вивчення нових трюків на цілеспрямовані вправи (наприклад, вибір класів молодих коней, Малий прі або Гран-прі, залежно від рівня підготовки коня). Проводиться імітація дня перегонів: коні тренуються у відведеній зоні, виконують заздалегідь визначені зупинки перед суддею, слухають музику (необов'язково, якщо запланована музика для змагань) та залишають зону в рівномірному темпі. Щоб уникнути розумового виснаження та втрати мотивації, кількість повторень кожної вправи на тиждень обмежується двома-трьома. Між тренуваннями включаються низькоінтенсивні навантаження, такі як розминка, вправи на тягу або вільний біг, що допомагає м'язам і кісткам коня відновитися після інтенсивних тренувань. Крім того, протягом трьох-чотирьох днів до змагань слід уникати будь-яких тренувань, що передбачають максимальні підходи та складні бічні рухи, оскільки це може спричинити м'язову напругу та призвести до мікротравм або хронічної втоми.

Ключовим компонентом методу тренування є щоденний моніторинг фізичного стану коня. Це включає вимірювання частоти серцевих скорочень у стані спокою, моніторинг температури тіла, оцінку якості та частоти дихання, а також перевірку ніг і хвоста на наявність ранніх ознак м'язової напруги або дисбалансу. Тренування слід завершувати лише тоді, коли всі показники знаходяться в межах індивідуальної норми. Якщо з'являються ознаки перенапруження (млявість, підвищена чутливість до дотику до

спини, набряк суглобів, пітливість без навантаження), план тренувань необхідно негайно скоригувати, наприклад, додавши додаткові дні відпочинку або короткі тренування тривалістю 30–40 хвилин. На заключному етапі тренувань, під час змагань, тренери та вершники повинні бути гнучкими: залежно від стану коня в день змагань, погодних умов та стану іподрому, може знадобитися скоригувати план тренувань, мінімізувати ризики або зменшити інтенсивність. Таким чином, метод тренування коней є комплексною системою, яка поєднує поступовий фізичний розвиток, психологічну адаптацію, розвиток специфічних рухових навичок та інтенсивний ветеринарний догляд. Усі ці фактори працюють разом, щоб забезпечити повну реалізацію генетичного потенціалу коня без шкоди для його здоров'я та життєздатності.

Під час тренувань необхідно звертати увагу на фізіологічні показники коней, за для уникнення перенавантажень, або недостатнього навантаження на тварину. Фізіологічні показники коней КСА «Айвенго» показані у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Фізіологічні показники коней до та після тренування

До тренування				Після тренування		
Кличка коня	Частота пульсу	Частота дихання	Температура	Частота пульсу	Частота дихання	Температура
1	2	3	4	5	6	7
Бархат	48	8	37,4	85	16	38,3
Візир	46	12	37,5	88	20	38,5
Калісто	50	11	37,3	82	15	38,2
Дзвінка	44	8	37,6	90	20	38,7
Міхрімах	52	9	37,4	86	14	38,4

Осман	47	12	37,5	84	17	38,3
Голден	49	8	37,3	87	16	38,6
Хвиля	45	10	37,6	83	19	38,4
Мерлін	51	9	37,5	85	16	38,5
Ліберті	47	11	37,3	90	19	38,7
Грей	44	10	37,4	87	15	38,6
Середній показник	47,6	9,5	37,4	85,6	17,1	38,4

З даних таблиці бачимо, що частота пульсу та дихання у коней після тренувань відповідає фізіологічним нормам. Це пов'язане з тим, так як при навантаженні спостерігається підвищення частоти пульсу/дихання та температури. Після тренування тваринам необхідно дати час на відпочинок для зняття нервового напруження. У верхових конкурних коней це може бути робота на вільних алюрах, яка сприяє відновленню спокійного та глибокого дихання та знімає емоційне напруження у коней.

Після тренування у КСК «Айвенго» проводять заходи профілактики травм у коней. До таких заходів входять змивання поту с коня водою та криотерапію для ніг тварини, тобто застосовують охолоджуючу глину, гель або ногавки з ефектом льоду. Коней напувають прохолодною водою, додаючи у вигляді подкорму або розчину електроліти за для поповнення дефіциту солей в організмі. Також застосовують мануальні та фізіотерапевтичні техніки, такі як масаж або використання попоє електростимуляцією, яка допомагає зняти напруження з найбільш уразливих зон спини, крупа та шиї.

3.3. Технологія підготовки коней до змагань з конкуру

У кінно-спортивному клубі «Айвенго» процес підготовки молодих коней до змагань з конкуру розпочинається вже у віці двох років. Цей вік є надзвичайно важливим, адже саме тоді закладаються основи для успішної спортивної кар'єри. Першим і найголовнішим кроком є привчання коней до систематичних занять на плацу,

що включають елементи виїздки, але поки що без стрибків. На початковому етапі тренери КСК «Айвенго» зосереджують свої зусилля на розвитку у коней природного балансу, покращенні їхньої координації та формуванні спокійного ставлення до робочого місця. Молодий кінь має поступово звикнути до всіх елементів плацу: його розмітки, бортів, розташування воріт та інших візуальних орієнтирів, які згодом стануть невід'ємною частиною маршрутів для конкуру. До базових навичок роботи на плацу входить впевнена та рівномірна їзда рисью та галопом. Важливо, що в цей період коні не отримують ніяких конкурних навантажень — аж до повного зміцнення зв'язок і суглобів, що зазвичай триває від 6 до 8 місяців.

Робота з молодим конем потребує багато терпіння, так як тварина може відволікатися на зовнішню обстановку, шум, людей навколо неї та інше. Перед початком тренування необхідно дати тварині для заспокоєння кілька хвилин через проходження по плацу спокійним кроком. Це дозволить коню більше зосередитися на вершнику. Після того, як кінь заспокоїться — можна розпочинати тренування. Під час заняття не слід змушувати тварину одразу переходити до стрибків, змушувати йти туди, куди кінь ще боїться. Для того, аби кінь перестав боятися, під час тренування його можна іноді проводити повз цього місця щоразу заохочуючи голосом або легким погладжуванням.

В основі підготовки молодих коней до конкуру є привчання до конкурної виїздки: перехід між алюрами (крок, рись, галоп), рух по вольтам та баланс в роботі. Не слід очікувати ідеальної роботи від молодого коня через зміну гормонального фону, що має вплив на настрій та працездатність, можуть спостерігатися різкі зміни поведінки: від апатії до гіперактивності за одну добу. в такі періоди зменшують навантаження на 30-40% і більше працюють кроком. Також необхідно привчати коней до зміни маршруту. Якщо не робити цього, може сформуватися неправильна звичка, коли виконання вправ в одну сторону поля краще, аніж в іншу. У коней, як і у людей, є «сильна сторона» (зазвичай ліва), тому тренер свідомо більше працює над слабкою стороною. Для цього використовують дзеркальне повторення: сьогодні коня ганяють по лівому вольту, завтра — по правому, сьогодні вправа біля північної стіни, завтра — біля південної. При

багаторазовому повторенні одних і тих самих елементів по всій території плацу кінь швидче адаптується до вершника і його сигналів. Крім того, коней привчають до роботи «вузьким ходом» - між бочками або конусами, що імітує проходження ліній у маршруті.

Після довгої роботи ознайомлення і привчання, приступають до введення бар'єрів. Перший тиждень роботи з жердинами — це просто рух кроком паралельно до них або по колу навколо одиночної жердини та поїзжають повз або між перешкодами. Стрибки починають з 20 см, тобто підводять коня рівно на середину лежачої на землі жерді. Також вводять техніку “кавалетті”. Кавалетті (італ. cavaletti) - це спеціальні гімнастичні перешкоди у вигляді ряду жердин, що паралельно лежать, піднятих на невелику висоту (зазвичай 15-35 см) за допомогою хрестовин або підставок. Ковалетті дозволяються покращити баланс і ритм при роботі. Відстань між перешкодами не повинна бути менше ніж 2,5 метри і залежить від довжини кроку коня. Висоту збільшують поступово після формування правильної техніки стрибка, особливу увагу приділяючи реакції коня, а саме відсутності стаху перед перешкодами. Якщо кінь перед жердиною різко зупиняється, задирає голову або намагається обігнути бар'єр — висоту не піднімають, а повертаються на крок назад. Також змінюють темп руху перед стрибком, рухаючись спокійним кроком, риссю або галопом. Стрибок з кроку використовують рідко, переважно для гімнастики; основний темп - робоча рись або зібраний галоп.

Також змінюють темп руху перед стрибком, рухаючись спокійним кроком, риссю або галопом. Особлива увага приділяється напіввольтам, які готують коня до різких поворотів після стрибка.

Під час відвідування тренувань у КСК «Айвенго» було звернуто увагу на роботу молодого коня під час поодиначного тренування і тренування із групою досвічених коней. Якість роботи поряд із групою була вище. Це обумовлено тим, що коні -табунні тварини- коли поряд прячуться інші тварини, молоді коні відчувають безпеку і поведуться більш спокійно. Молодого ставлять у середину групи, щоб він візуально бачив рух попереду, збоку і ззаду. Це також вчить його тримати дистанцію — навичка,

критично важлива на змаганнях, де коні йдуть один за одним. Однак групова робота має й свої ризики: молодий кінь може перезбуджуватися від надмірної активності групи. Тому перші 5-10 хвилин такого тренування проходять кроком на довгих поводях, щоб кінь звик. Після 4-5 спільних тренувань молоді коні починають шукати контакт з досвідченими: підходять до них на плацу, повторюють їхній темп, а іноді навіть копіюють помилки старших (наприклад, збивання перед стрибком). Тому старших коней для групових занять відбирають особливо ретельно - вони мають бути зразком правильної техніки.

Тренування необхідно завершувати на спокійній рисі, щоб дати коню зрозуміти про закінчення інтенсивної частини роботи. Під час цього частота серцевих скорочень поступово знижується до норми (у дорослого коня в стані спокою становить приблизно 24–42 удари на хвилину). В кінці заняття тварину схвалюють через поглажування і дають самотійно пройтися.

Другий етап – гімнастика на землі (робота на довгих віжках або на корді), під час якої кінь вчиться правильно тримати корпус, розвиває баланс, рівномірну поставу та покращує контакт із тренером. Це особливо важливо для коней, які мають перерви в тренуваннях або потребують корекції ходи.

Третій, найтриваліший етап – основна робота верхи, яка зазвичай триває від 45 до 60 хвилин. У дорослого коня вона включає виконання збору, бічних згинань, перемін алюрів, серйозних фігур виїздки (вольти, плече всередину, напівпіруети) та елементів, що потребують значної м'язової сили й координації. На цьому етапі допустиме застосування допоміжних засобів, таких як шпори чи хлист, але лише для точного подання команд, а не для примусу. Залежно від спеціалізації коня, сюди ж додаються спеціальні навантаження: для конкурного коня – стрибкові серії та робота на маршрутах, для коня триборства – тривалі польові тренування з подоланням природних перешкод, для коня виїздки – напрацювання складних елементів вищої школи верхової їзди, як-от пасаж, піафе або піруети

Завершальний обов'язковий етап – заминка або розслаблення, яка триває 10–15 хвилин. Кінь переводиться на вільний крок, йому дозволяють потягнути шию вниз, поступово знижуючи пульс і температуру м'язів. Різке припинення роботи без заминки призводить до м'язового болю, накопичення молочної кислоти та може спричинити кольки або закрепи. Дорослий кінь за умови належної фізичної форми може тренуватися п'ять-шість днів на тиждень по 60–90 хвилин, однак потребує одного-двох днів полегшеної роботи або повного відпочинку для відновлення. Також варто враховувати вікові зміни: після 12–14 років дорослий кінь потребує довшої розминки, м'якших покриттів та уникання різких стартів і зупинок через ризик загострення артритів чи тендинітів.

Дуже важливим етапом є систематичне подолання одиночних перешкод різної конструкції (оксери, вертикалі, шлагбауми, рови з водою) на висоті, яка відповідає рівню коня – від 80–90 см для коней-початківців у дорослому спорті до 140–160 см для коней міжнародного класу. На відміну від молодих коней, дорослий конкурний кінь уже працює на маршрутах із серій перешкод, де потрібна не лише сила, а й чіткий розрахунок кроків, швидка реакція на допомоги вершника та здатність миттєво прискорюватися або сповільнюватися після приземлення. Для розвитку цих якостей використовуються тренування на «ланцюжках» (зв'язках із 2–3 перешкод із відстанню 7–10 метрів між ними) та робота над точними лініями розворотів на коротких радіусах. Також обов'язковим компонентом підготовки дорослого конкурного коня є кроси на пересіченій місцевості з природними ухилами, де кінь вчиться долати підйоми та спуски, зберігаючи рівновагу, але без агресивних швидкісних навантажень, характерних для триборства.

Інтенсивність тренувань конкурного коня під час підготовки до стартів може сягати 5–6 днів на тиждень, при цьому важливо чергувати важкі стрибкові дні (до 60–80 стрибків за тренування, але не щодня) з полегшеними прогулянками кроком та роботою на плацу без перешкод для відновлення сухожилів і зв'язок. Найголовніше правило в конкурі для дорослого коня – це поступове збільшення висоти та складності маршрутів,

а також обов'язкові профілактичні огляди кінцівок і спини після кожних серйозних змагань, оскільки навіть добре підготовлений дорослий кінь вразливий до мікротравм суглобів і сухожилів через ударні навантаження під час приземлення.

Навантаження під час тренування в залежності від віку зведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Нормативи навантажень спортивних коней залежно від віку

Вік коня, років	Основний зміст тренінгу	Дозволені навантаження	Частота тренувань на тиждень	Максимальна висота перешкод, см
1,5–2	Привчання до інвентарю, робота на корді, рухи кроком без вершника	Прогулянки кроком до 15-20 хв, елементарні вправи на слухняність	3-4	(не застосовуються)

Продовж. табл. 3.4

2–3 (початок заїздки)	Заїздка, робота кроком та риссю під вершником, розвиток рівноваги	Крок – до 30 хв, рись – до 10 хв (на прямих), галоп лише на корді	4-5	(лише наземні жердини)
3 – 4 (початкова спеціалізація)	Робота на плацу, освоєння галопу, вправи через одиночні жердини та малі бар'єри	рок – до 40 хв, рись – 20-25 хв, галоп – 5-7 хв (дозовано)	5	40-60
5 –7 (повноцінний тренінг)	Повноцінна змагальна підготовка, маршрути до 12 перешкод,	Загальний час – 60-75 хв, стрибова – 20-25 хв	5-6	100-120
7–12 (пік форми)	Підтримання кондиції, участь у	Загальний час – до 90 хв, стрибова – 25-30 хв	5-6 (з варіюванням)	120-160 (залежно від класу)

	змаганнях високого рівня		інтенсивно сті)	
12–15 (ветеранськи й спорт	Підтримуючий тренінг, зниження висоти, профілактика травм	Крок та рись – основа (до 50 хв), стрибки лише на бажання коня	4-5	70-100

З даних таблиці ми можемо проаналізувати кількість навантажень на коней в залежності від віку та рівню підготовки які застосовують під час підготовки коней до змагань та для підтримки спортивних конкцій у коней у КСК «Айвенго».

3.4. Правила проведення змагань з конкуру і виїздки

Під час змагань з виїздки кінь та вершник повинні виконати серію обов'язкових та довільних вправ на майданчику завдовжки 60 метрів та шириною 20 метрів протягом 12 хвилин. Оцінка виставляється з урахуванням техніки і артистизму вершника під час виконання вправ, включаючи поставу, стиль, складність тощо. Вищі бали означають найкраще місце.

Основні елементи виїздки осаджування; зупинка; зміна ніг на галопі; приймання; поступка шенкелю; піаффе; пасаж; пірует та напівпірует; рух плечем усередину (траверс); поворот на переду; поворот на задню. Схема манежу для виїздки наведена на рисунку 3.4.

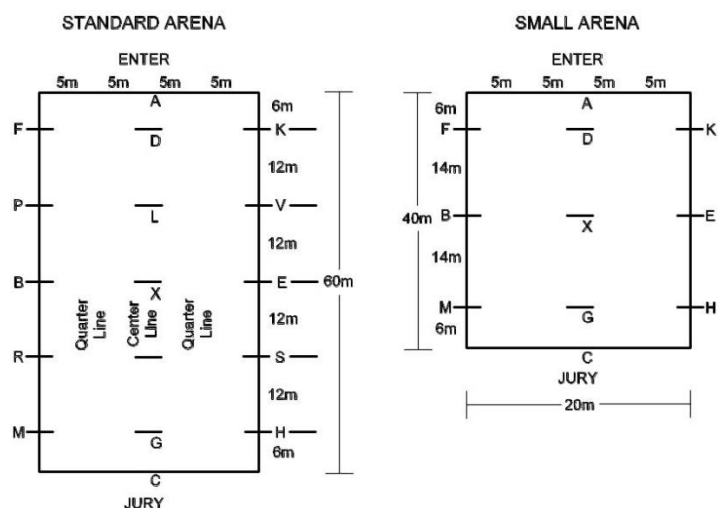

Рис. 3.4 Схема манежу для виїздки

Перший раунд фіналу в одиночному розряді проводиться для 45 найкращих гравців з перших двох раундів, другий раунд - для 20 найкращих з першого раунду. Якщо два або більше гравців мають однаковий кінцевий рахунок, проводиться другий раунд. У разі нічиєї у другому раунді перемагає гравець з меншим часом. Майданчик для виїздки має бути рівною та горизонтальною, її довжина має становити 60 метрів, а ширина – 20 метрів. Перепад висот по діагоналі або вздовж довгої сторони не повинен перевищувати 60 сантиметрів, а вздовж короткої сторони – 20 сантиметрів. Покриття майданчика має бути переважно піщаним. Зазначені розміри вимірюються всередині огорожі, майданчик повинен знаходитись на відстані не менше 10 метрів від глядачів, у виняткових випадках потрібне схвалення Міжнародної федерації кінного спорту (FEI). Для критих майданчиків мінімальна відстань від огорожі до поля становить 2 метри. Огорожа повинна бути низьким білим бар'єром заввишки 30 сантиметрів (огорожа не повинна бути закріплена намертво). Огорожа в точці А повинна бути легко знімається для забезпечення входу та виходу учасників на майданчик. Ширина входу/виходу має становити 2 метри. Поперечні планки огороження мають бути виконані так, щоб у них не могла застрягти кінська нога. Огородження не повинно містити жодних металевих елементів. Сама огорожа складається з низького паркану (висотою приблизно 30 см) зі знімною секцією в точці А. Лінії суддів повинні бути позначені червоним кольором на

передній частині ігрового поля. Центральна лінія та три точки D, X та G на ній повинні бути позначені якомога чіткіше. На трав'яному полі трава повинна бути коротко скошена (на глиняному полі вона повинна бути згорнута або натягнута).

Командні змагання включають Великий Приз та Великий Спеціальний Приз. Особисті змагання включають Великий Приз, Великий Спеціальний Приз та Великий Приз за довільною програмою (відомий також як довільний конкурс).

Кожна команда складається з трьох-чотирьох пар. Командний бал є сумою балів трьох найкращих вершників команди. Усі вершники беруть участь у Великому Призі, і бали, набрані вершниками у Великому Призі, також йдуть у залік як у особистому, і у командному першості з виїздки.

Після Великого Призу шість найкращих команд (включаючи всі команди, що розділили 6-е місце), проходять у командний фінал (Великий Спеціальний Приз). Вісім найкращих вершників (включаючи всіх вершників, які розділили 8-е місце, але не представляють команди, які вже пройшли у фінал), проходять у другий особистий кваліфікаційний етап (Великий Спеціальний Приз).

Після Великого Спеціального Призу медалі вручаються трьом найкращим командам у виїздки. Підсумковий командний результат для команд з 1-го по 6-е місце є сумою результатів Великого Призу та Великого Спеціального Призу. Підсумковий командний результат для команд з 7-го місця та нижче – це результат Великого Призу.

Після Великого Спеціального Призу (на основі балів, набраних у Великому Спеціальному Призі) 18 найкращих вершників (включно з усіма вершниками, які розділили 18-е місце, але не більше трьох вершників від одного Національного олімпійського комітету) проходять у змагання з Великого Призу довільної програми. Остаточний особистий рейтинг вершників визначається лише за результатами Великого Призу довільної програми.

У міжнародних системах класифікації кінного спорту правила конкуру різняться. Вершники повинні подолати дистанцію за найкоротший час та подолати всі перешкоди. Відлік часу починається та закінчується, коли вершник перетинає фінішну лінію.

Штрафні бали нараховуються за перевищення ліміту часу, відмову від оплати за коня або падіння. Штрафні бали є негативними, максимум нуль. Чим менше штрафних балів, тим вище місце.

Залежно від висоти та їх кількості перешкод конкур поділяється на легкий, середній, важкий і вищий. Також сам конкур включає 8 окремих видів:

- «Свій маршрут» – учасники можуть спроектувати свій власний маршрут із тих перешкод, які запропоновані організаторами.

- «Дзеркальний» - такий вид конкуру декілька схожий із ігрою на вибуття. 2 вершника на конях одночасно проходять однаковий маршрут на сусідніх майданчиках. Вершник, який подолав маршрут із більшою кількістю помилок-вибуває, а до кращий змагається із наступним учасником.

- «За зростаючою складністю» — такий конкур проводять на маршруті з мінімум шістьма перешкодами, які, по межі проходження, ускладнюються. Рівень складності залежить не лише від висоти чи ширини перешкод, але й від їх розташування на трасі. Кожній перешкоді присвоюється певне бальне значення: 1 бал за першу, 2 бали за другу, 3 бали за третю тощо. Існує також спеціальна смуга перешкод зі зростаючою складністю, де бальне значення збільшується зі складністю перешкоди. Учасники мають від 60 до 90 секунд, щоб подолати всі перешкоди в будь-якому порядку.

- "Мисливський паркур" - подолання перешкод без чітко встановленого маршруту. Правила визначають лише кількість та висоту перешкод; водії визначають порядок, у якому вони їх долають. Швидкість та спритність (маневреність) мають вирішальне значення в гонках з перешкодами. Швидкість є найважливішим фактором у плануванні траси. Будь-яке недотримання контрольних точок призведе до штрафу та збільшення ліміту часу.

- «На стиль» — конкур, у якому перемога визначається за певною системою балів. Судді оцінюють посадку, чіткість команд і дії вершника, а також техніку руху коня і їх з вершником роботу парі, як при змаганнях виїздки.

- «Наближено до норми часу» — в такому виді конкуру вершник показує найбільш приближений результат до встановленої організаторами періоду часу.

- "На потужність стрибка" (пьюсанс) - він складається з кількох гітів, впродовж яких вершник повинен чисто пройти заданий маршрут, для того, щоб перейти на наступне коло. Після кожного колу перешкоди роблять біль важкими. В кінці раунду стінка може вирости до 2,25 метрів. після четвертого гіту підводять результати.

- "Класичний швидкісний з перестрибуванням" – класичний вид конкур призначений для визначення на що здатен кінь при подолання перешкод, його максимальні показники. Переможця визначають через жвавість і чистоту проходження маршруту.

Під час олімпійських ігор з конкуру приймають участь 75 учасників. Вершники під час змагань стартують за строгим регламентом. Приблизно за 20 хвилин до початку заїзду, вершники розминаються на певних спеціально виділених майданчиках, з різними видами перешкод, починають з маленького і поступово збільшують їх розмір для того, щоб морально і фізично включити коня в роботу для виступу.

Види перешкод та бар'єрів у конкурі: Кавалетті (клавіші); чухонець; хвіртка; хрестовина; шлагбаум; стінка; трійник; оксер; канава.

Перешкоди призначені для перевірки майстерності та стрибкових здібностей вершників. Такі порушення, як руйнування перешкод, відмова від оплати або перевищення ліміту часу, караються. Командні змагання (від трьох до чотирьох вершників у кожній команді) поділяються на дві секції: Секція 1 та Секція 2. Командний рахунок визначається середнім значенням штрафних балів, отриманих трьома вершниками з найвищими балами в кожному класі. Олімпійський конкур складається з трьох змагань: індивідуальної кваліфікації, командних змагань (перші два дні) та індивідуального фіналу (перші два дні). Кожен учасник повинен подолати трасу з 12-15 перешкодами (максимальна висота 160 см), розподіленими по всій зоні змагань.

Наслідки визначаються штрафними санкціями, включаючи збивання перешкод, невиконання інструкцій, відставання та перевищення ліміту часу.

Майданчик для конкуру має бути не менше 2500 квадратних метрів та містити більше десяти перешкод заввишки від 1,40 до 1,70 метра та має бути огороженим. Коли кінь знаходиться на майданчику під час змагань, всі входи та виходи мають бути закриті. Мінімальна площа критого майданчика становить 1200 квадратних метрів, мінімальна ширина короткої сторони – 25 метрів. Мінімальна площа відкритого майданчика становить 4000 квадратних метрів, мінімальна ширина короткої сторони – 50 метрів. Приклад схеми проходження перешкод представлено на рисунку 3.6

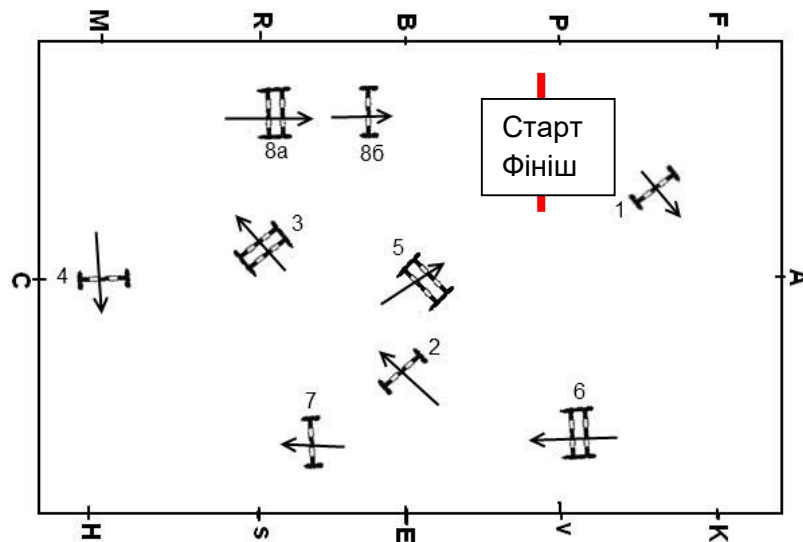

Рис. 3.6 Схема проходження перешкод в конкурі

Критерії оцінки коней на змаганнях наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Критерії класифікації коней на змаганнях з конкуру

Клас	Діапазон балів
Перший клас	Понад 100 балів
Другий клас	80-100 балів
Третій клас	60-80 балів

Четвертий клас	40-60 балів
П'ятий клас	40 балів та нижче
Початковий клас	Без оцінки

3.5 Ефективність методів підготовки спортивних коней КСК “Айвенго” за результатами змагань

У КСК “Айвенго” при відборі коней для тренування та змагань враховують особливості породної, вікової структури та морфометричних показників коней конкурного напрямку; Тобто при здійсненні відбору особлива увага приділяється ознаками, розвиток яких найбільш пов'язаний із працездатністю, витривалістю і здоров'ям. У всіх випадках переслідують одну і ту ж мету – виявлення коней, що відрізняються більш високою спортивною працездатністю. Для успішної селекційної роботи з породами спортивного призначення на будь-якому рівні необхідна кількісна оцінка впливу різних чинників на прояв господарсько-корисних ознак. Фактор віку, в якому кінь брав участь у змаганнях, впливає на розвиток усіх інших ознак.

Вікові особливості спортивних коней пов'язані з їх породною належністю. Коні, які виступають у конкурі, мають середній вік 10 років. При цьому максимальний вік відзначений у коней голштинської породи (11 років), найменший – у тракененській і ганноверській (10 років). У середньому вік коней, які виступають в виїзді, дорівнює 11 рокам. В зв'язку із збільшенням питомої ваги коней старшого віку загострилася увага до змін їх стану здоров'я. Багато коней успішно виступають у віці 13-18 років навіть на вищих рівнях спортивних змагань. По мірі старіння коней старше 20 років їх максимальна робоча здатність знижується. Хоча вікові коні більш схильні до захворювань і вимагають більш високих витрат на утримання, ніж молоді тварини, вони компенсують це за рахунок зрілого характеру і досвіду.

Як зазначають тренери, кожний рік спортивної кар'єри лише додає цінності спортивному коню, що спостерігається навіть у молодняку, де різниця між крайніми групами становить 2-3 роки. Показники оцінки спортивних якостей молодняку покращувалися з віком і в міру збільшення інтенсивності тренувань та набуття досвіду.

Для досягнення високих результатів у кінноспортивних змаганнях велику увагу надають правильному вибору коней, в тому числі і за особливостями екстер'єру. Для дрессурних (виїздових) коней найбільш важливими ознаками є будова голови (потилиця, ганаши), шиї, спини, попереку, кінцівок, еластичність суглобів. у той же час, проміри дрессурних коней не впливають істотно на їх змагальні успіхи. Саме проміри вважають важливими показниками для конкурних коней. Конкурні коні є більш високорослими за інших. Середні позиції за середньою висотою в холці 162,4 см та найменшим показником обхвату п'ястку (20,1) мали коні, які використовувалися у виїзді. Тренувальні нормативи відповідно до віку коней вказані у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Вікові групи молодняку та відповідні тренувальні нормативи у КСК «Айвенго»

Вікова група	Вік	Висота перешкод
Початкова заїздка	2,5-3 роки	Без стрибків,кавалетті
Базова підготовка	3-5 роки	До 70 см
Початкова спортивна	6-9 роки	До 90 см
Основна спортивна	10-14 роки	До 110 см

Для коней віком від 6 до 9 років, які перебувають на початковому етапі спортивної підготовки, висота перешкод поступово збільшується до 90 сантиметрів. Тренувальні програми включають прості маршрути, що складаються з 4-6 перешкод. На цьому етапі фахівці кінно-спортивного клубу "Айвенго" зосереджуються на розвитку потужності

задніх кінцівок коней та покращенні гнучкості їхньої спини. Саме ці молоді коні вперше отримують досвід виступів на клубних змаганнях, які регулярно організовуються на базі КСК "Айвенго". Статистика виступів свідчить про високий рівень підготовки: 80% коней цієї групи успішно долають маршрути висотою 80-90 см без жодних штрафних балів, що підтверджує ефективність закладених раніше технічних навичок.

Найстарші представники поголів'я, віком від 10 до 14 років, вже працюють з перешкодами висотою до 110 см, включаючи серійні комбінації.. Коні цієї вікової категорії регулярно беруть участь у відкритих змаганнях, демонструючи конкурентоспроможні результати. Залежно від висоти перешкод структура поголів'я за походженням змінювалася. Так, для маршрутів до 110 см характерна різноманітність походження коней, тоді як в змаганнях з висотою перешкод 110 см та вище приймали участь коні спеціалізованого спортивного напрямку – української верхової та чистокровної верхової порід. Найвищі особисті показники в маршруті 110 см та вище 12-річна кобила Калісто.

У таблиці 3.7 наведено результати змагань в КСК «Айвенго» в розрізі порід.

Таблиця 3.7

Результати змагань з конкуру в КСК «Айвенго» в розрізі порід

Кличка коня	Порода	Кількість балів	Клас
Бархат	чистокровна верхова	99	Другий
Візир	чистокровна верхова	102	Перший
Калісто	чистокровна верхова	103	Перший
Дзвінка	українська верхова	97	Другий
Міхрімах	українська верхова	101	Перший
Осман	українська верхова	85	Другий
Голден	українська верхова	89	Другий

Хвиля	українська верхова	78	Третій
Мерлін	голштинська	85	Другий
Ліберті	голштинська	96	Другий
Грей	голштинська	79	Третій

Як свідчать дані таблиці 3.7, найкращі результати на змаганнях з подолання перешкод показали коні чистокровної верхової породи (101,3 бали в середньому), тоді як представники української верхової мали середній бал 93, а голштинської - 86,6 балів.

У породній структурі дослідженого поголів'я переважали коні української верхової, чистокровної верхової порід та помісі чистокровної верхової зі спортивними породами. При збільшенні висоти перешкод на маршрутах породна структура змінювалася. Якщо на маршрутах 100 см та нижче були представлені коні різноманітного походження, на маршрутах з висотою перешкод 110 см та вище породна структура звужувалася і 75,00% поголів'я було представлена лише кіньми порід спеціалізованого спортивного напрямку – кіньми української верхової та чистокровної верхової.

Коні старшого віку мали перевагу над молодшими кіньми на всіх маршрутах. Так, на маршруті з висотою перешкод 80 см перевага становила 10,9%, 100 см – на 13,1% і на маршрутах з висотою перешкод 100 см і вище 3,2%. Цінність коней старшого віку було підтверджено і в процесі вивчення кореляційного зв'язку між віком коней та показниками їх спортивного використання

Навесні 2026 року на змаганнях з конкуру 1 місце посіла кобила Дзвінка української верхової породи (рис.3.7).

Рис. 3.7. Кобила Дзвінка на змаганнях з конкуру

У змаганнях з висотою маршруту 120 см брали участь лише представники чистокровної верхової та української верхової порід. Результати наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Технічні результати змагань з конкуру у яких брали участь коні у КСК
«Айвенго» 6 травня 2025 року

Кличка коня	Результат		Перестрибування		Місце
	Штрафні бали	Час	Штрафні бали	Час	
Бархат	1	68,79	2	45,68	5
Калісто	0	67,82	0	44,84	4
Візир	0	65,68	0	43,57	3
Дзвінка	0	61,37	0	42,95	2
Міхрімах	0	60,89	0	41,47	1

Як свідчать дані таблиці 3.8, найкращий результат належить кобилі української верхової породи Міхрімах, яка у попередніх змаганнях посіла 3 місце з результатом 101 бал.

У КСК «Айвенго» перед початком роботи всі коні проходить ветеринарний огляд. Кінь для конкуру повинен мати базову виїждженість: чітко реагувати на команди (початок руху, зупинка, поворот, зміна алюру, стрибки), спокійно стояти під час сідлання та сідання вершника. Особливо цінується досвід роботи з різними вершниками (дітьми, дорослими початківцями, досвідченими вершниками) та в різних умовах (на манежі, на плацу). Особлива увага приділяється здоров'ю кінцівок. Забороненими вадами є виражений розкид кінцівок, клишоногість, брокдаун, жабка та шпат.

Вивчення змагальних маршрутів на КСК «Айвенго» показує, що програма тренування молодих коней базується на поступовому збільшенні складності завдань, що враховує їхній вік та фізіологію. Маршрути для початківців з кавалетті та хрестовинами дозволяють коням 3-4 років безпечно розпочати стрибкову підготовку, уникаючи навантаження на зони росту та суглоби. Основна мета цих маршрутів це формування правильної техніки стрибка та координації, що є запорукою довгої спортивної кар'єри коня.

Рис 3.8. Кобила Міхрімах на змаганнях з конкуру у КСК «Авенго» 2025 рік

Проведений аналіз критеріїв відбору коней для конкуру в КСК «Айвенго» дозволяє зробити наступні висновки:

1. Ключовими критеріями відбору є: темперамент (спокійний, врівноважений, доброзичливий), вік (оптимально 8–12 років), стан здоров'я (відсутність хронічних захворювань), стрибкові якості (техніка стрибка, відштовхування, групування), рівень підготовки (базова виїждженість, робота в групі).

2. Коні, які використовуються в КСК «Айвенго» для конкуру за результатами останніх змагань відповідають цим критеріям.

3. Для різних видів маршрутів (навчання початківців, маршрути середньої складності, складні маршрути) доцільно добирати коней різного віку, темпераменту та досвіду.

Ефективність тренувальної методики "Айвенго" також підтверджується відмінними ветеринарними показниками. За період 2025-2026 років серед молодняку було зафіксовано лише два випадки тимчасової кульгавості, спричинені випадковими травмами на пасовищі, а не тренувальним процесом. Важливо, що жодного випадку хронічних захворювань суглобів чи сухожилів у коней, які пройшли повний цикл

підготовки, не зареєстровано. Це свідчить про суворе дотримання принципу безпеки та профілактики, що є основою роботи з молодими тваринами на комплексі.

Аналіз спортивних досягнень доводить ефективність методики підготовки молодих коней, що застосовується на КСК "Айвенго". Поступове збільшення навантаження відповідно до віку, ретельний контроль за висотою перешкод та інтенсивністю тренувань, а також регулярна оцінка проміжних результатів дозволяють вирощувати конкурентоспроможних спортивних коней, зберігаючи їхнє здоров'я. Високий відсоток успішних виступів без штрафних балів, низький рівень травматизму та позитивна динаміка розвитку коней дають підстави рекомендувати досвід КСК "Айвенго" для впровадження в інших кінноспортивних клубах України.

Отже, система відбору коней у КСК «Айвенго» може бути визнана задовільною, однак потребує постійного моніторингу стану здоров'я та поведінки тварин для своєчасної корекції навантажень.

ВИСНОВКИ

1. Кінний клуб «Айвенго» (с. Прилиманське Одеського району) спеціалізується на підготовці коней для активного відпочинку, кінного туризму, прокату, навчальної верхової їзди та спорту.
2. Умови утримання коней у КСК «Айвенго» (наявність просторих денників, якісної підстилки, вигульних майданчиків, автопоїлок) відповідають

зоогігієнічним нормам, а показники мікроклімату стайні (температура +8...+24 °С, вологість 60–70 %) знаходяться в межах норми.

3. Годівля коней у клубі є збалансованою: раціони включають грубі (сіно 8–10 кг), концентровані (овес 3–4 кг, комбікорм 1–2 кг) та соковиті корми (морква 1–2 кг), режим годівлі – 6-разовий, з вільним доступом до води.

4. Режими роботи коней у клубі (прогулянки тривалістю 1–6 годин, не більше 2–3 занять на день, 1–2 вихідних на тиждень) в цілому відповідають фізіологічним нормам.

5. Найкращі показники на змаганнях з конкуру спостерігались у коней чистокровної верхової породи (101,3 балів в середньому). Представники української верхової мали середній бал 93, а голштинської - 86,6 балів.

ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

Для покращення ефективності функціонування кінно-спортивного клубу «Айвенго» у напрямку розвитку кінного спорту та участі коней у більшій кількості змагань пропонується запровадити регулярні тренування з моделювання змагальних маршрутів, що включають проходження ліній із різними радіусами поворотів, роботу на різних типах ґрунтів та відпрацювання техніки стрибка з різних темпів (робоча рись,

збірний галоп). Також рекомендується проводити групові тренування, де молодших коней ставлять у середину групи досвідчених тварин, що сприяє формуванню відчуття безпеки, наслідуванню правильної техніки та виробленню навички тримання дистанції через наслідувальний метод виховання. Рекомендовано запровадити обов'язкову відеофіксацію тренувань для подальшого аналізу техніки стрибка та корекції помилок як коня, так і вершника та моніторинг результатів після змагань задля виявлення слабких сторін коней із вершниками. Для попередження понижених результатів через помилки вершника, рекомендована регулярна зміна вершників, таким чином створюючи для змагань найкращу за результатами пару кінь/вершник.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко В. П. Конярство України: сучасний стан та перспективи розвитку. Київ, 2021. 185 с.
2. Всеукраїнська Федерація кінного спорту України : веб-сайт. URL: <https://efu.org.ua/> (дата звернення: 15.04.2026).
3. Гопка Б. М. Конярство. Київ, 2018. 240 с.

4. Гопка Б. М., Судай В. Д. Нетрадиційне конярство. Київ, 2008. 320 с.
5. Думчиков К. О. Історія розвитку кінного спорту і його сучасні тенденції. Суми, 2025. 14 с.
6. Іваненко І. В. Сучасний стан розвитку конярства в Україні. *Тваринництво України*. 2022. № 3. С. 25–32.
7. Кінний спорт. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-6920> (дата звернення: 12.04.2026).
8. Кінний туризм і особливості його організації. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2023. Т. 25, № 2. С. 45–50.
9. Коваленко В. П. Технологія виробництва продукції конярства. Київ, 2019. 195 с.
10. Косик І. В., Міщенко О. Г. Дослідження фізичної підготовки вершників. Київ, 2021. 224 с.
11. Костенко В. І. Основи тренінгу коней верхових порід. Вінниця, 2020. 170 с.
12. Кравців Р. Й. Годівля сільськогосподарських тварин. Львів, 2019. 280 с.
13. Мельник Ю. Ф. Гігієна тварин. Харків, 2018. 240 с.
14. Методичні рекомендації з підготовки коней для прокату та туризму / Міністерство аграрної політики України. Київ, 2021. 45 с.
15. Мовсович Е. І., Кириченко В. В. Кінь і вершник. Дніпро, 2006. 120 с.
16. Назаренко Г. О. Верховна їзда та підготовка коней. Харків, 2019. 210 с.
17. Нероденко В. Конкурна підготовка вершника і коня у кінному спорті. Київ, 2009. 18 с.
18. Правила безпеки при проведенні занять верховою їздою / Федерація кінного спорту України. Київ, 2021. 34 с.
19. Практикум з конярства / Гопка Б. М., Скоцик В. Є., Павленко П. М., Хоменко М. П., Колота В. І. Київ, 2011. 382 с.
20. Савченко О. В. Сільський зелений туризм. Полтава, 2021. 190 с.

- 21.Семиволос Л. О. Підготовка тренера до організації занять з кінного спорту. Луганськ, 2024.
- 22.Сидоренко Л. М. Оцінка добробуту коней у кінно-спортивних клубах. *Вісник аграрної науки*. 2021. № 2. С. 33–40.
- 23.Тваринництво України: статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2024. 215 с.
- 24.Allen L. 101 Jumping Exercises for Horse and Rider. California, 2009. 121 p.
- 25.Chamberlin H. Training of horses for hunter classes, show jumping and dressage. Washington, 1983. 288 p.
- 26.Deutsche Reiterliche Vereinigung. Guidelines on horse riding and driving. Warendorf, 2022. 173 p.
- 27.Helgadóttir G. Equestrian tourism: concepts and practical examples. By, 2018. 220 p.
- 28.Klimke R. Basic training for young horses. Berlin, 2015. 115 p.
- 29.Morris G. Hunting dressage and the rider's seat. New Kenan, 2015. 142 p.
- 30.National Research Council (NRC). Nutritional requirements of horses. Washington, 2007. 360 p.